

8982

III Aug. St. Dr.

P

Bandstie 12.

3283 Traus.

VIII. a. 32.

19.

41. 1. 118.

MOŹY
Konstytucye różne

Podczas Seymu Ordynaryinego pod Konfe-
deracyą w Warszawie agitującego się
In Publicum.

Roku 1776.
WYDANE.

BIBLIOTHECA
VNIV. MAGELL.
CRACOVENSIS.

8982

M O W A
JASNIE WIELMOZNEGO JMCI PANA
FRANCISZKA
BOUFFAŁŁA
ŁOWCZEGO NADWORNEGO W. X. LITEWSKIEGO,
POSEŁA STARODUBOWSKIEGO

Na Seymie Walnym w Roku 1776. dnia 2. 8bra w Warszawie

M I A N A.

NAYIASNIEYSZY KROLU PANIE NASZ MIŁOSCIWY.
Y PRZESWIETNE SKONFEDEROWANE STANY.

Skutkiem to jest łaskawych względów y wysokiey przezorności WASZEY KROLEWSKIEY MOSCI PANA Naszego Miłościwego, że Projekt względem partykularnych z ostatniego Seymu Kommissyi, iako wewnętrzne interesa Prowincyi tyczący, na Prowincjonalne Sessye został odesłany.

Kilkodniową czyniliśmy deliberacyą nad obiektem rzeczonych Kommissyi, o rodzaju których, różne były zdania, żadne jednak słyszanemi nie były, ażeby w stanie nadnaturalnym Rzplitey, kiedy się Traktaty o rozbrane kraie expedyowały; kiedy w rekompensę straty Rzplitey, coś pożytecznego względem wewnętrzney formy rządu miało być uwzajemnionym, czyli uradzonym; na ten czas niektorzy z Obywatelów, iedni, nad drugimi przeznaczenie skutku, pod tytułem: Przyspieszenia sprawiedliwości, w exportacyi Kommissyi na prywatne sprawy nad określone Obywatelstwa granice, czyniąc wyścigi, niesprawiedliwość przyspieszali.

Może kto powiedzieć: że, czy to Kommissyinych, czy to Ordynaryinych Subselliiów Sądy kończą sprawy, iedno to jest dla prawujących się; na który pozorem cmiący argument iasna odpowiedź.

Subsellia ordynaryine są ustanowione na sprawy w powszechności Obywatelów, lecz pod czas ich ustawy na rodzaj ludzi prawować się przymuszonych, a nie na Osoby, y szczegulność procederów patrzono.

W ordynaryinych Subselljach, a mianowicie w Trybunałach, pewny jest czas w Kadencyach sądenia; pewne nawet godziny Sądów; postrzegany jest ściśle obrządek, czyli stopnie prawności. Pewny jest skład Sądu z celney Palestry tłumaczący Sprawy y z doskonałych Regentów one opisuących, których Aktor nieściąga kosztownie; A na Kommissyach częstokroć nie mogąc dostać doskonałych *in re judicata*, hazarduje Sprawę, albo pomagając iey tłumaczeniu, wiele nazbyt traci. Sędziowie nawet Kommissyini nie iednemu wiele kosztują, a Trybunałskich ani zapraszać, ani opłacać trzeba. Na Trybunały wysyłają Woiewodztwa y Powiaty Sędziów, nad to nic nie masz ich, że w pożytku Sędziowstwa przeważającego; a na Kommissyie dobor z iedney Strony, przeważać zwykł w zysku drugą.

Nadewszystko Kommissarze zwykli nosić na sobie dwa charaktery: Sędziowstwa y Przyjacielstwa, iako od Strony przybierani; a w Sędziach Trybunałskich iedna tylko postać Sędziowstwa zawiera się. Powie kto na to: że dobrych Sędziów, postać Magistratury nie odmienia, ale ja mówię do ludzi znających słabości y ułomności ludzkie, a to jest z doświadczenia, że tenże Sędzia na Kommissyi więcej ma względu dla Strony, od ktorey jest zapisanym; niżeliby go miał w Trybunałach, wolnym będąc od tego (miękczonego ferca ludzkie, y łechczonego charakter) przyjacielstwa obowiązku.

A coż mówić o Kommissyach przeszłego Seymu? który dwoletnie trwający, więcej na Sądowych rezolucyach, niżeli na Prawodawczych wyrokach, czasu strawił. Za iednym przykładem poszły drugie, a jeśli Seymny co czernić może, to partykularne Projekta; Dopieroż nayniebezpieczniejsze w Sądowych okolicznościach niezdobiące Prawodawstwa determinacye, a samym tylko przewencyom, parcyalnościom y intrygom, na ofiarę wyścigów, podstępów y przemocy hazardowane.

Nie

Nie trzeba mi przeświadczonych przekonywać, że w prywatnych Sprawach Kommissyie są najnieśluszniej z Sejmów wychodzące; że one w ogólności wzięwszy, nigdy tego waloru w swych wyrokach, iak ordynaryjne Jurydykcyie mieć nie mogą; Lecz dla samego odurzenia gorzących, y zgorzonych Obywatelów, warto iest wyplenić te *ex Volumine Legum abusalia*. Niech czernidło przeszło-Sejmowych Kommissyi czystego w tym Sejmie nieplami Prawodawstwa, albowiem tamci grzeszyli, że się tych dopuścili ekstrawagancyi, a mybyśmy gorzej nieuniknęli wexy; że mogąc to poprawić, nieprzedsięwzięliśmy wolnego nam sposobu; y właśnie za cudzy grzech, w publiczney opinii, y potomości, przeszłe z terazniejszyemi kombinujące Akta, pokutowalibyśmy.

Może się zdać komu y ta myśl, że *tandem* niektóre Kommissyie, y w stanowaniu y w Sądzie szły regularnie, ale czyż Sejm może być Sądem wystarczającym na oddzielenie dobrego, od złego? y czy zdobią Prawodawstwo spraw partykularnych excepcye? w które takieby szły inwolucye, czyli implikacye, że naydoskonalszy Sąd węzła obojętności rozwikłałby niepotrafił.

Zawsze jednak lepiej lepsze Kommissyie przesłać za ziemi, niżeli zle za lepszymi utrzymywać; mianowicie, gdy w Proieście Prowincyi naszej, przezorna na to wszystko szła dyfynkcy: Jż Dekreta na Kommissyach *servato gradu Juris, nie in contumaciam*, a przez obufronnych Kommissarzów *definitive in principali* szły utrzymują się; Więc te tylko poydą do Sądu, w których pryncypalnego Dekretu nie było; Nic się tedy nie ubliży Aktorom, to tylko wyuknie, że z przypadkowych Sądów poydą do aktualnego; Akcesoryjne zaś y *in contumaciam Judicata*, iako nic nieznaczą w Kommissyach, tak nayprzyzwoiciej w Trybunałach pryncypalną rozwiążą się rozprawa.

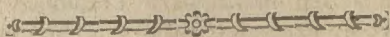
Gdyby ludzie samemu tylko powolni rozumowi przyrodzonego od natury pilnowali światła, nie trzebaby Jurydykcyi na Sady, które, że w potrzebach bydy mufzą, dość iest Magistratur z dawnych ustaw Prawa, a nowego do Sądów nie trzeba tworzyć sposobu, który iest przerażającym Narod bezprawiem.

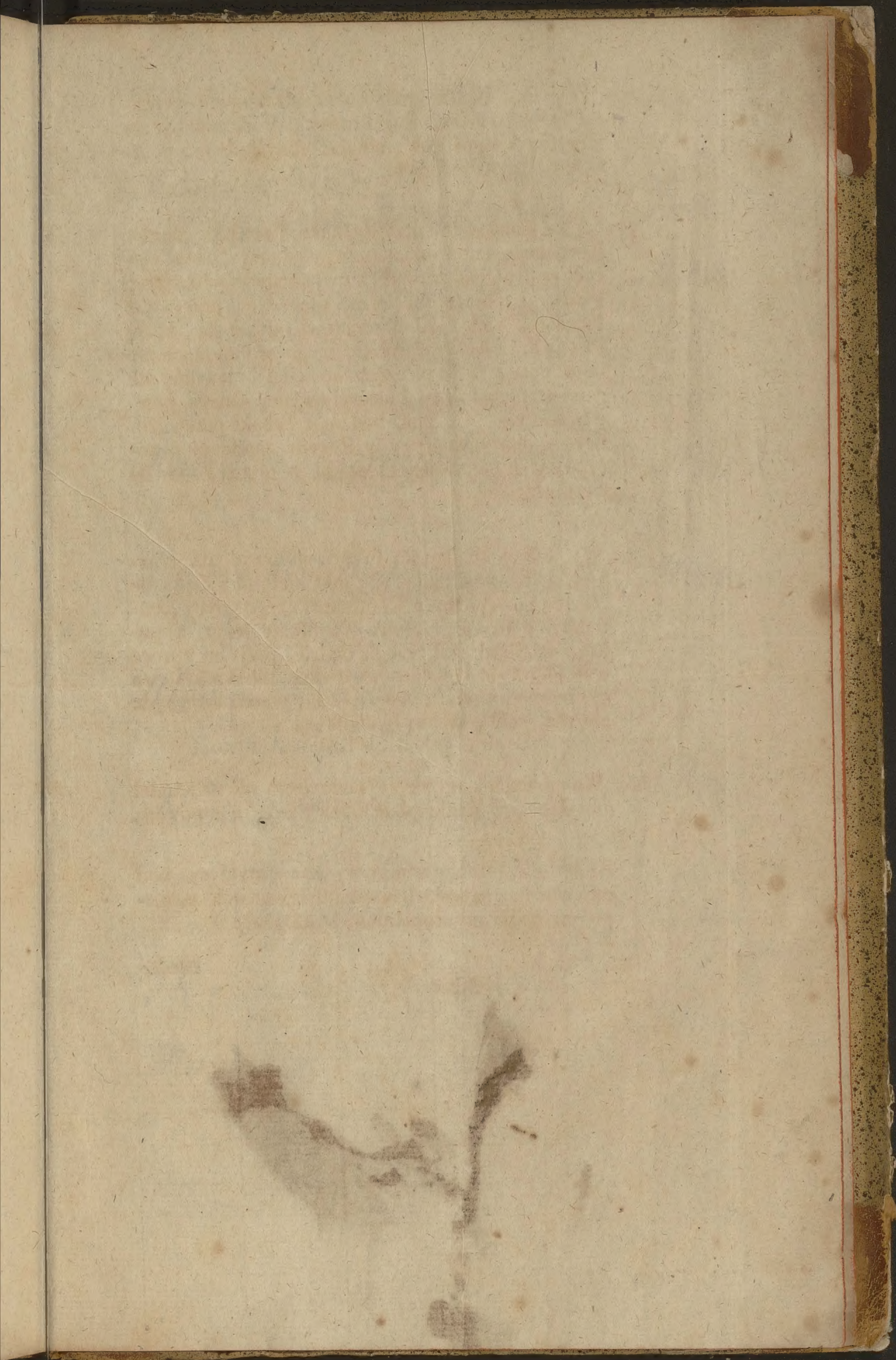
Było y to w obiekcie Rady naszej Prowincjonalney; kilka Subselliiow, czyli iedne Kommissyom Sejmowym naznaczyć; Lecz z kwestyi o naturę Spraw wyrodziłyby się excepcye *Fori*, mianowicie w Sprawach, które w przyśpie do Sądu, ba niektóre w całej swej istocie obojętną mają naturę; Więc *preferibilis* zdało się iedne *Subsellium* determinować, ile że wszystkie Sprawy będąc na Kommissyach, byłyby już Ziemskiemu oddane Sądowi, od Kommissarzów więc Ziemskich Sprawy, nayprzyzwoiciej do Sędziów Ziemskich, Trybunałskich zdało się odeśłać, ile gdy pozor przyśpieżenia miały Kommissyie; więc nayprzyzwoiciej Sądem na wszystkie Kommissyie zdawał się Trybunał, mimo Ziemstwa, Grody, słowem: mimo wszystkie Subsellia.

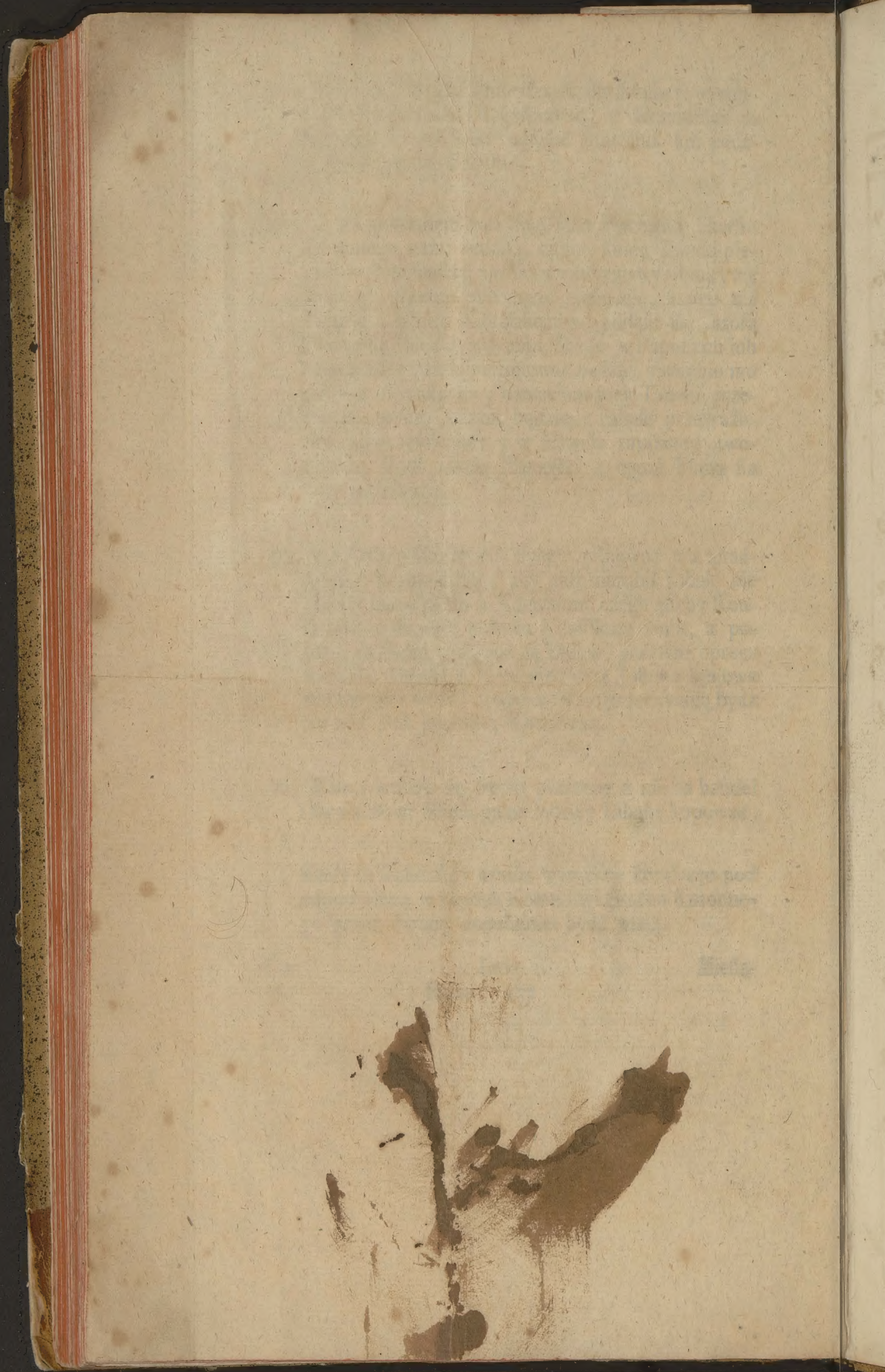
Wszakże iak Prowincye kray składają, tak składem Prowincyi są Woiewodztwa, Ziemie, y Powiaty, tyjące pozostałych w domu Braci reprezentujące; Myć od nich mamy zlecenia, od nas Jm, a w nich całemu Kraiowi odpowiedź należy, y nastąpi; nasze więc, czyli w naszym oświadczeniu całego Obywatelstwa zawarte żądze, złane w ten Proiekt na powiżeczny załuguią szacunek.

Twoim to iest KROLU NAYIASNIEYSZY PANIE Moy Miłościwy Interessem, y Waszym Prześwietne Stany pokazać różnicę, co się na przeszłym, a co na terazniejszym stało Sejmie, y zrażony Narod przyprowadzać do ufności, a uciśnionym Obywatelom obmyślić sposób sprawiedliwości, która iest delikatną istotą, samym tylko powierzonym Jurydykcyom Sądowym, nie zaś przypadkowym Kommissyi Ewentom. Niech też w słabym stanie Rzplitey zostający Obywatele, y sprawiedliwości na koniec nie mając w rozpaczliwym przeświadczeniu nie mówią. *Terras Astra reliquit.*

Co do Proiektu J. O. Xiążęcia Jmci Radziwiłła Woiewody Wileńskiego, ażeby Prowincya Litewska (według słyszanego teraz głosu) drugi raz ieszcze podobną iednomyslnością, iaka była na przeszłej Sessyi, determinowała, proźbę swoją do Tronu WASZEY KROLEWSKIEY MOSCI PANA Naszego Miłościwego, y Skonfederowanych Stanów, za tymże Xięciem Jegomością, zgadzam się; bo pewien iestem, że nie odmienim intencji naszych na ratunek tego dość już niezcześnie Obywatela.

REGISTR

Konstytucyi y Mowów w tej
Książce Inayduiganych
Roku 1776.
WYDANYCH

	Folio
o Akt Konfederacyi Generalney oboyya Narodów	x
Mowa W. Mohronoskiego y W. honory Marszał ka Konfederacyi przy zagaieniu Seymu miana . . .	2
Mowa W. Ogirishkiego y W. Litt. Marszałka Konfederacyi W. Litt.	3
Nota do Departamentu Interesów Cudzo- ziemskich, do W. Graffa de Stachelberg. P. sta Rosyjskiego	4
Respons na Tej. Note	5
Mowa W. Rzewuskiego Hetmana Pol. kor.	6
W Lipskiego Karsztel Seizyy	7
Mowa Króla Imgi	8

REGISTER.

Wierze na pochwałę M ^o Mokronoskiego	9.
Mowa W ^o Kraszewskiego S. W. K ^o rony	10.
W Ogińskiego Marszałk ^o W. Altt ^o	11.
Douffala Łowczego N. Altt ^o	12.
Moc Ratyfikacyi z Dworem Rosyjskim	13.
Mowa W ^o Olizara Stelm ^o K ^o rony	14.
Kosiathowski	15.
Gurowski Marszałk ^o N. Altt ^o	16.
Deputacya do examinowania Rady Nieustawczej	17.
Edanie W. Xęcia Lubomirskiego Marszałk ^o W ^o K ^o rony	18.
Mowa W ^o Rzewuskiego Hetmana P. K ^o rony	19.
Edanie W. L. Brzanińskiego Hetmana W ^o K ^o rony	20.
Głos W ^o Nowowiejskiego Łowcy Wyszog ^o	21.

REGISTR

Ordynacya Sadów Szymowych . . .	22
Mowa M. Gurovskiego Kancel. Przem . . .	23.
..... X. Młodziejewskiego Biskupa . Przem . .	24.
Moc Ratyfikacyi z Dworem Wiedem . . .	25.
Mowa M. Olizara S. M.	26.
Moc Ratyfikacyi konwencyi Granicznej z Dworem Berlińskim	27.
Powinności i Władza Departamentów w Radzie Niewstaigcey	28.
Zdanie M. Lubomirskiego Marszałka M. . .	29.
Wotum Tegoz	30.
Mowa M. Kosiakowskiego	31.
Act konwencyi między N. królem Ang. i Rzplta, a między królem Ang. Pruskim dla ulożenia granic	32.

REGISTR.

Obiawienie Ustawienia Rady. Nic. ustajacey	33.
Zdanie M ^{ro} Czynskiego Hetmana W. M. A. B.	34.
. Branickiego Hetmana W. K. W.	35.
Mowa P ^{ro} Markowskiego Stolnika Mielny	36.
. W. Rzewuskiego Hetmana Polny	37.
Zdanie M ^{ro} Chreptowicza Polny	38.
Mowa Króla	39.
Deklaracya o komisaryach y Remisach z przeszłego seymu wypadłych	40.
Mowa M ^{ro} Wiszowatego	41.
. Bouffata	42.
Zdanie J. A. Lubomirskiego Marszałk ^o W. K. W.	43.
Projekt względem ocelenia brygad obywatelow Kieryspor	44.
Emiencyznie Expenzy Cywilney przez Tęgi podane	45.
Mowa P ^{ro} Gurovskiego k ^o Przem	46.
. Malachowskiego W. K. W.	47.

RECEPTR.

Głos J. A. Sanguszkha Wdy Wotyn	48.
- - - W Markowskiego	49.
- - - Korzeniewskiego	50.
- - - Bukara	51.
- - - Bierzynskiego Karła Zytomir	52.
- - - Zielinskiego	53.
- - - Tierakowskiego	54.
- - - Rzewuskiego H. B. K. 10 0607	55.
- - - Jegor	56.
- - - Bierzynskiego	57.
Dochody Skarbu Koronnego	58.
Wydatki Koronne	59.
Mowa W Markowskiego	60.
Ubezpieczenie Summ Ziemskich	61.
Pozezuickich.	62.
Obiawienie Legii cumptuarie	63.
Universal der Kron - Schatz - Commission	64.
in Auschung des Schrupf und Rauck Fabrik	65.
Kommissio R-pltej Skarbu Koronnego - Witek	66.

Termin zwrotu lub zgłoszenie prolongaty.

--	--

Biblioteka Jagiellońska

stdr0022117

2-166.

